

Василевич О. О.

У статті ми ставили перед собою завдання показати ефективність розглядання сучасної літератури через динаміку поколінь, оскільки, в умовах методологічної невизначеності, цей підхід дозволить охарактеризувати своєрідність перехідної епохи, в властивую їй актуалізацією співвідношення традицій і новаторських пошуків.

Ключові слова: сучасний літературний процес, культурне покоління, художнє мислення, стиль, жанр.

Vasilevich Yelena

In this article it was made an attempt to demonstrate the effectiveness of researching of modern literature through the prism of generations. In the context of methodological vagueness this approach let us characterize the peculiarities of transition period of modern literature.

Key words: modern literary process, culture generation, imaginative thinking, style, genre.

УДК82-14

Величко М. П., к. філол.н., доц.,
Інститут філології та масових комунікацій
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

ХУДОЖНІЙ ДОСВІД СХІДНОАРАБСЬКОЇ ПОЕЗІЇ В ЛІРИЦІ ІБН ЗЕЙДУНА

У статті досліджено особливості творчої манери андалузського поета Ібн Зейдуна, проаналізовано традиційні образи і авторські прийоми арабо-іспанського майстра на прикладі жанру любовної лірики.

Ключові слова: жанр, мотив, любовна лірика, авторський стиль.

Ібн Зейдун став першим андалузським поетом, слава якого поширилася далеко за межі мусульманської Іспанії. Ібн Зейдун розпочав творчу діяльність ще за життя Ібн Дарраджа – одного з найвидатніших поетів Кордовського халіфату епохи Аміридів. І хоча вони були практично сучасниками, але їхня творчість суттєво різниться, оскільки належить до різних літературних епох. Ібн Даррадж надавав перевагу одному жанру. Творчість Ібн Зейдуна можна

вважати більш різноплановою, адже вона охоплює кілька жанрових різновидів. За кількісною характеристикою в більшості – панегірики, однак в арабській Іспанії не було жодного поета, який би зрівнявся з Ібн Зейдуном у мистецтві саме любовної лірики.

Звичайно, вірші про кохання писали і раніше, зокрема такі поети епохи: аль-Газаль (772–864 рр.), Саїд ібн Джуді (пом. у 897 р.), Ібн Абд Раббіхі (860–940 рр.), ар-Рамаді (пом. біля 1022 р.). Проте саме Ібн Зейдун перетворив любовну лірику на один з найцікавіших і найпродуктивніших жанрів у класичній арабо-іспанській поезії періоду розквіту.

Ібн Зейдуна називали Горацієм мусульманської Іспанії. Це прізвисько він завоював своїми любовними віршами, які із захватом читали навіть при дворі Східних халіфів.

Основна тема його газелей – любов до аль-Валладе, дочки халіфа, поетеси, яка тримала у Кордові щось на зразок літературного салону. Аль-Валлади була кумиром батьківського двору і чудовою поетесою. Вона славилася не лише своєю красою, але і талантом. Якщо Ібн Зейдун – Горацій, то вона – Саффо мусульманської Іспанії. На жаль, вірші поетеси аль-Валлади не збереглися, але її краса і талановитість увіковічені у творах, які написав на її честь Ібн Зейдун.

Відповідно до вимог «куртуазії», ліричний герой поем Ібн Зейдуна – вірний закоханий, який підкоряється волі своєї немилосердної дами. Недруги розпускають плітки, яким вірить його кохана.

Серед найвидатніших творів Ібн Зейдуна варто зауважити касиду «Нунія» (з римою на літеру арабського алфавіту «нун»), яка користувалася успіхом в Андалузії, і отримувала схвальні відгуки арабських філологів, істориків, літературознавців, а також відзначена сучасними європейськими дослідниками (Е. Гарсія-Гомес, А. Гонзалес Паленсія) [5, с. 85].

У касиді-поемі «Нунія» поет розкриває тему кохання до відомої поетеси і доньки халіфа аль-Валлади. Відповідно до класичних арабських газелей автор порівнює свою кохану жінку з небесним світилом, яке і вночі променіє; з духмяним миртом. За традиційними канонами арабської класичної лірики, Ібн Зейдун звертається до сил природи, щоб допомогли йому зустрітися з коханою.

Поет хоче знати, чи переживає розлуку його кохана так, як він. Закоханий поет замість райських кущів бачить лише будяки і зловонну рідину. Доля віщує зустріч лише на небі.

Чи був Ібн Зейдун щасливим у коханні до прекрасної аль-Валлади? Немає жодного факту, який би дав однозначну відповідь на це запитання. У матеріалах, що дійшли до нашого часу, донька халіфа описана скромною, вродливою,

розумною жінкою, яка приваблювала багатьох чоловіків. Щоправда, деякі сучасники критично відгукувалися про її сміливі манери і відверті висловлювання. Стосунки двох творчих особистостей тривали недовго: Ібн Зейдун мав суперників серед високопоставлених чиновників Кордови, на адресу яких писав сатиричні і часом навіть образливі вірші, намагаючись повернути прихильність коханої. Внаслідок інтриг проти поета було сфальсифіковано справу про незаконне привласнення спадку.

Ібн Зейдуну довелося п'ятсот днів провести у в'язниці, і лише за допомогою втручання впливових друзів поет вийшов на волю. Ібн Зейдун не надовго переїздить до друзів у Севілью. Не маючи змоги отримати прихильність при дворі Аббадидів і намагаючись відновити стосунки з аль-Валладе, поет вирішує повернутися до Кордови. Коли до влади приходить Абу-ль-Валід Ібн Джавхар, становище Ібн Зейдуна значно поліпшується, він отримує важливі державні доручення, представляє інтереси Кордови у дипломатичних відносинах з іншими дворами Андалузії. Виконуючи доручення правителя, Ібн Зейдун багато подорожує містами мусульманської Іспанії. Після невдалого виступу проти влади опозиційних сил, з багатьма представниками яких Ібн Зейдун мав товариські стосунки, поет вимушений назавжди залишити рідне місто. Він повертається вдруге до Севільї, де у нього залишилися корисні знайомства та інтерес до його поетичного таланту. В умовах жорсткої конкуренції Ібн Зейдун отримує кілька відповідальних посад та почесні звання. Зі зміною влади кар'єрне зростання Ібн Зейдуна завершується. Помер поет у квітні 1071 р. у м.Севілья.

Найдраматичнішими періодами життєвого та творчого шляху Ібн Зейдуна було перебування у в'язниці та історія кохання до аль-Валладе. Тема нещасливого кохання зумовила популярність його творчості серед сучасників і наступних поколінь. Ще за життя Ібн Зейдуна було визнано корифеєм андалузської літератури. Кордовський автор досягнув рівня східноарабських поетів у майстерності і володінні прийомами класичної поезії, красі поезії і легкості її вираження. «Вірші Ібн Зейдуна в газелі різноманітні і дивовижні, легкі і красиві», – так відгукувався відомий філолог Ібн Бассам про творчість андалузського поета [3, с. 67].

Ібн Зейдун у газелях втілює образ закоханого поета-однолюба, поціновувача жіночої краси і розуму. Він майстерно описує природу Андалузії. Поет часто звертається до пейзажних образів, щоб підкреслити силу почуття чи вроду коханої.

Поет Ібн Зейдун у любовній ліриці дотримувався вимог традиційної любовної газелі. Оцінка художньої значущості його творчості не однозначна. У працях з історії арабо-іспанської поезії постаті Ібн Зейдуна відводиться значне місце. Проте всі ці дослідження розглядають його творчість через

призму біографічних даних як «саморозкриття» і «самовираження». Якщо аналізувати поезію з точки зору «документального», «зовнішнього», тематичного змісту, то може виявитися, що вона «банальна» і «нещира».

На думку А. Массе, у творчості Ібн Зейдуна є і слабкі сторони. «Слабкість Ібн Зейдуна полягала в тому, що його таланту вистачало на 10 бейтів, тоді коли він, наслідуючи традицію, весь час намагався співати дуже довго, тим самим знищуючи справжнє натхнення <...>. Манірність вбиває божественну природність... Наслідуючи майстрів арабської поезії, не здатний відкрити у своїй неглибокій душі нові почуття, він задовольняється тим, що оспівує свою пристрасність», – так вважає А. Массе. «[Ібн Зейдун] не краще і не гірше усіх інших східних віршувальників, які були змушені принести в жертву суворій необхідності свій природний талант <...> і тим не менш він не дуже посередній поет, оскільки написав кілька віршів про меланхолію кохання, які повинні його пережити» [18, с. 156].

Дослідники намагалися визначити співвідношення оригінального і традиційного у творчому доробку андалузського поета. Життєві події Ібн Зейдуна безумовно мали вплив на його творчість і були стимулом для написання тих чи тих віршів. Однак конкретні факти, зумовлені ними емоції та почуття, залишилися поза текстом, виражаючись опосередковано в поетичних символах. За традицією арабської любовної лірики, Ібн Зейдун дотримується двох напрямів класичної газелі – звеличування кохання платонічного і оспівування кохання чуттєвого (цей мотив зустрічається в любовних зачинах касиди і виконує орнаментальну функцію.) Таким чином у поезії вимальовується два типи образу закоханого: той, що страждає від розлуки і не має змоги бачитися зі своєю коханою, і той, що насолоджується усіма принадами кохання.

Учені намагаються розтлумачити таку двоїстість шляхом проведення аналогій з життєвими колізіями поета, історією його стосунків з аль-Валладе. Проте образи закоханих у газелях Ібн Зейдуна мають небагато спільних рис зі своїми реальними прототипами, а відносини поета з аль-Валладе розвивалися за більш драматичним сценарієм. Це дає змогу твердити про шаблонний, наслідувальний характер змісту лірики. Ібн Зейдун мотиви і теми для своїх творів запозичив з класичного жанру, його газелі ніби скомпоновані з елементів арабської традиційної поезії, відчуються певні ремінісценції в підборі символів, порівнянь і навіть фразеологічних зворотів.

На наш погляд, робити висновки про механічне копіювання андалузським митцем своїх східних колег передчасно. Варто врахувати той факт, що дотримання певних стандартів було обов'язковою умовою написання середньовічної поезії, а поет, в свою чергу, намагався не лише повторити, але й перевершити досягнення попередників

Як і більшість віршів Ібн Зейдуна, ця поезія написана в традиціях узритської газелі. Від'їзд коханої жінки і нестерпність розлуки з нею стали лейтмотивом творів андалузського автора. Гіперболізані почуття, надмірна експресія, притаманна східноарабським майстрам слова, знайшла своє вираження у так званому кодексі закоханого, у якому кохання позиціонується як знесилююча, проте бажана хвороба: кохання – це водночас радість і страждання, діалектична єдність протилежних, і здавалося б, несумісних переживань. Однак, попри всі душевні муки ліричний герой повинен виявити витривалість у розлуці з коханою.

ان يفاجت ان اي قُل بي ط ن ع بان وان ي نادت ن م ال ي دب ئان تلتا ح ض ا

*Перетворилась близькість на віддаленість
Розлука припинила наші зустрічі.¹*

Ліричний герой має бути самовідданим обітницю кохання і зберігати вірність протягом всього життя тій єдиній, яка зараз так далеко від нього.

ان ي ك بُي داع قى ، مُ دب رُق ب اس ن ا ان ك ح ض يُ ل ا ز ام ي ذل ا ن ام ز ل ا ن ا

Раніше час нас балував, а нині змушує плакати.

Подібні сюжети досить характерні для творчості Ібн Зейдуна, у якій домінує образ закоханого, що страждає від нерозділеного кохання. Ліричний герой скаржитись на розставання з коханою, згадує найтрепетніші моменти їхнього спілкування, намагаючись зберегти у пам'яті кожну мить їх зустрічей, і з відчаєм усвідомлює незворотність минулого.

ان ي م ا ر ه د ل ا ل ا ق ف ، ح غ ن ا ب ا و ع د ف ي و ه ل ا ن ي ق ا س ت ن م ا د ع ل ا ظ ي غ

Вороги почали заздрити, і вони вимолювали для нас нещастя,

Відповідно до класичних канонів залучено мотив загрози коханням з боку заздрісників і наклепників, яким головні герої мають протистояти і зберегти своє кохання від будь-якого негативного впливу із-зовні.

ان ي دب ا ب ال و ص و م ن ا ك ام ك ت ب ن ا و ا ن س ف ن ا ب ا ذ و ق ع م ن ا ك ام ك ل ح ن ا ف

Розв'язалося все, що було зв'язано.

¹ Тут і далі переклад автора

Обидва рядки мають пару протиставлень: розв'язуватися لَحْنًا – бути зв'язаним دوقع; розрізати – бути з'єднаним لوصًا .

У цьому уривку вірша трактується відома тема класичної газелі – необхідність стерегтися недругів, щоб захистити своє кохання. Відчуваються непрості, напружені стосунки героя і оточення його коханої. Очевидно, що багато хто засуджує їхні зустрічі і намагаються їм перешкоджати. Тому автор наголошує на важливості оберігати стосунки від чужих очей, оскільки підступи заздрісників можуть обернутися для закоханих крахом відносин.

ان يـقـالـتـى جـرـيـمـى ام و ، نـحـنـمـوـيـلـافـانـقـرـفـتـى شـخـيـ ام و ، نـوـكـنـ دق و

*Коли ми були разом, то навіть не думали про розставання,
А тепер не маємо жодної надії на зустріч.*

До слів з першого рядка протиставлення-відповідники знаходимо у наступному рядку бейта: боятися – сподіватися شـخـيـ جـرـيـمـى; зустрічатися – розставатися ان يـقـالـتـانـقـرـفـت .

Тут простежується характерний паралелізм з творчістю іншого класика арабської середньовічної літератури аль-Мутанаббі:

ان يـفـاـحـشـاكـ اوـرـسـتـنـال و ، انـبـدـسـحـيـذـنـيـعـ اوـرـقـتـنـانـقـحـام

*Ми не заслуговуємо на те,
щоб радувати наших заздрісників,
І тих, хто люто ненавидить нас.*

Автор вдається до застосування параномазії для підсилення смислового навантаження бейта: اوـرـقـتـ اوـرـسـت .

ان يـرـغـيـسـأـيـلـلـامـفـانـسـنـيـدق و ، هـضـرا و عـانـيـلـسـتـسـأـيـلـاـىـرـنـانـك

*Ми не могли навіть припустити,
що в наші душі вкрадеться розпач,
А зараз я відчуваю щось навіть страшніше за нього.*

ان يـقـامـتـفـجـال و ، مـكـيـلـاـقـوـشـانـحـنـا و جـتـلـتـبـأـمـف ، انـبـمـتـنـب

*Ми роз'їхалися у різні куточки,
і тепер палає душа від ностальгії і течуть сльози.*

تَلْتَبَأْ أَمْ فَتَفَجَّحَ ال - антители, що виражають два протилежні поняття текти (про сльози) – висихати.

ان يَسْرَأْتِ الْوَلَّى سَأَلَا ان يُلْعَقِي ضِقَّيْ ان رِيَاءِ مَضْمُوكِي حَانَ تَنْ يَح، دَاكَ نَ

*Я з тобою подумки розмовляю,
Ледь не вмираю, і лише терпіння дає мені сили.*

У цьому уривку акцентована думка про те, що кохання несе радість і страждання водночас. Втративши останню надію на побачення зі своєю коханою, ліричний герой живе думками і спогадами про неї. Безтурботність змінилася на безмежний сум і відчай, лише терпіння допомагає уникнути фатального кроку.

ان يَلْأَيُّ لَأَضِيْبُ مَكْبَبْتَنَّاكْ وَاوْسُ تَدَغْف، ان مَأْيَ مَكْدَقْ قَلْتَلَّح

*Наші дні від втрати стали чорними,
а тоді коли ти була поруч ночі здавалися білими.*

Особливістю цього дворядка є вживання кількох антитез поспіль. Таке нагромадження стилістичної фігури в арабській літературній традиції має назву мукабіля, тобто розташування слів у відповідному порядку:

- 1) перша пара слів: наші ночі і дні – ان يَلْأَيُّ - ان مَأْيَ .
- 2) назва кольорів: білий та чорний – اَوْسُ - اَضِيْبُ .

Щодо вжитих образів, то місяць у повні, що осяював закоханих, є відтворенням неабиякої вроди коханої ліричного героя, адже в арабській поетологічній системі надзвичайно широко використовується порівняння вродливого обличчя дівчини з небесним світилом як еталоном краси та вишуканості. Отже, осяяні місяцем ночі – це в першу чергу споглядання жіночої вроди у променях місячного саява.

ان يَفَاصَّتْ نَمِ فَاَصَّ وَهَلَّلَا عُبْرَمَّ وَاَنْفَلَاتُ نَمِ قُلْطَشِيْ عَلَا بُنَا جَذَا

*Життя було як мрія від нашого щастя,
Краса, розваги, чистота думок оточувала нас.*

ة يَنَادُ لُصَّوَلَا نَوْنُفَ ان رُضَه دَا و
ان يَشَامُ هَنَمَ ان يَنْجَفَ، اَهْفَا طَق

*Ми були немов гілки дерев,
що схилиються одна до одної,
Ми пожинали плоди свої ніжності.*

Основу образної системи лірики Ібн Зейдуна становлять засоби художнього відтворення душевного життя ліричного героя. Оскільки образи-знаки душевного світу виражають психологічний (насамперед емоційний) відгук людини на події та явища оточуючого середовища, ця група символів належить до сфери безпосереднього розкриття складного і багатогранного внутрішнього світу особистості. Психологічна заглибленість є визначальною особливістю лірики Ібн Зейдуна з властивою їй емоційно-суб'єктивною спрямованістю. Поет порівнює двох закоханих з гіллям дерев, що туляться одне до одного, плоди дерев – це ніжні почуття, якими обдаровували одне одного закохані.

ان ينام أممك نع تفارصنا ال و ،ممك نم ال دب ان و اوهأ ت تب ل ط ام ل ط لا و

*Мені ніхто крім тебе не потрібен,
ніхто тебе для мене не замінить.
Ти назавжди залишишся моєю мрією.*

У двовірші використано як антоніми протиставлення двох понять, що в контексті любовної лірики вважаються антитезовими стилістичними фігурами: покидати, залишати (дієсл.) – хотіти, прагнути (т.б. *تفارصنا* – *تتب ل ط*).

Поет торкається теми впливу розлуки на почуття закоханих, яка є добре розробленою і в творчості низки європейських митців, і присягається у безмежній відданості своєму кохання, яке зобов'язується пронести у своєму серці протягом всього життя.

دولا وى و ملا فارصناك نم هب قس آ و رص قلا داغ ق ر بلا ي راس اي
ان ي قس ي

*Блискавка принесе звістку від мене у твій палац.
Пролетить дощем хмаринка,
І напоїть ту, яка напувала мене своїм коханням*

Варто відзначити особливу поетичність і проникливість цих рядків, адже хмара може напувати благодатним дощем місцевість, над якою вона безпосередньо знаходиться, а любов коханої жінки долає всі перешкоди і величезні відстані, і сама думка про неї зігріває серце ліричного героя.

ان يفاك ت نم فاك ة د و ملا ي ف و اف رش ه ء اف ك ان نمك ن مل ن ا ر ص ام

*Я тобі не рівня, але хіба це важливо?
У коханні не мають значення соціальні умовності..*

Наступні два бейти поетичного твору Ібн Зейдуна за змістом точно копіюють вірші Абу Таммама.

انين غي كاذ نعل يلدت عملا كُرْدُق و قَمْرُكْت و اَلالِجِ اِكْدِي مَسُنْ اِن مَسَل

*Ти така єдина,
ніхто не зрівняється з тобою у жодній з іпостасей.
Немає потреби називати твоє ім'я,
все й так зрозуміло
з опису твого благородства і твоїх чеснот*

Абу Таммам, як і більшість його сучасників, у власній творчості майже не виходив за межі традиційної нормативної поетики. Середньовічний поет був продовжувачем древньоарабських поетичних традицій. Він надавав перевагу панегірикам на честь знатних осіб Халіфату, послуговуючись у цьому жанрі чіткою касидною схемою та іншими, обов'язковими до використання, елементами древньої поезії. Чітко дотримуючись звичної композиції твору, традиційних віршованих розмірів, монорими, Абу Таммам був новатором у вживанні стилістичних фігур і вираженні традиційних поетичних тем. Його панегірики мають офіційний характер. Відповідно до схеми жанру, Абу Таммам приписує герою традиційні чесноти арабського бедуїна: благородне походження, щедрість, хоробрість. Однак помітно, що образи, які використовує поет, вже перестали бути просто штампами. Ось чому, не зважаючи на приналежність середньовічного автора до класичного напрямку, Абу Таммама прийнято вважати основоположником нового стилю в поезії.

Літературні канони, сформовані ще за часів Давньої Аравії і актуальні протягом всієї епохи Середньовіччя, набули нового звучання у творчості Абу Таммама. Зображення епічних картин військових битв, застільних радощів, оповіді про кохання і любовні страждання, описи картин природи, значно перевершували суворі, стислі і дуже лаконічні елементи касиди до ісламських поетів. Інтерес до філософської і етичної проблематики в поезії і прозі IX ст. завдяки поєднанню з грецькою логікою зумовили появу точних формул у художній свідомості поета. Поезія Абу Таммама, як і інших його сучасників та суперників у поетичних змаганнях, набуває елітарного характеру. Її складна тропіка зрозуміла лише відносно невеликому колу знавців та поціновувачів.

Абу Таммам – автор касиди, у якій він оплакує старшу сестру Сейф д-Давля. Поема була написана 963 р. та відправлена з м. Куфи – місця тогочасного перебування Абу Таммама – до м. Алеппо (Сирія) у зв'язку з трагічними подіями в сім'ї правителя.

بِرَّعَلِّ كَأَمَّ سَمَّ دَقَّ فِ كَفِّصَيَّ نَمَّ وَةَنْ بَوُّمَّ يَمَّ سَتُّ نَأْ كِرْدَقِّ لُجْ

Помітно, андалузський автор Ібн Зейдун повністю наслідує класичний зразок східноарабської поезії, використовуючи уривок з поеми-оплакування у своїй любовній ліриці.

ايسْبَتُّ وَاِحْضَابًا فِصُولًا اِنِيسْنَ حَفَّ فِصْفِ تَكْرُوشِ امَّ وَتُدْرَفْنَا اِذَا

*Немає потреби називати твоє ім'я, все й так зрозуміло
з опису твого благородства і твоїх чеснот.*

قَنَجَايَ اِنِيسْلَسْغَ وَاصْوَقْزَ بَدْعَلَا رِيْوَكَلَا وَاهْتَرَدَسَبَ اِنْلَدْبَأْ دَلْخَلَا

*Колись ми жили в раю, де росли дерева і текли повноводні ріки.
Сьогодні ми куштуємо гіркий полин і колючки, ми в справжньому пеклі.*

Цей бейт є ремінісценцією тесту священної книги мусульман – Корану, оскільки в ньому присутній опис райських дарів, що протиставляється пелькельним мукам, які випали на долю закоханих.

اِنِيشَا وَفَافَجَأْ نَمَّ ضَعَّ دَقَّ دَعْسَلَا وَاِنِيسْتَلَاتَ لَصَوْلَا وَتَنْبَ مَلَّ اِنَّ اَنَّاكَ

*Колись нам було добре, зараз нам настільки ж погано.
Наше щастя засліплювало наших заздрісників.
Ми були ніби одне ціле.*

اِنِيشَفِيْ حَبْصَلَا نَاسَلْ دَاكِيْ يَتَّحَ اِنْمَتَكِّيْ ءَامَلْظَلَا رَطَاخَ يَفِ نَارَسَا
*Тоді ми були як дві тасмниці під покривом ночі,
Яка нас ховала допоки нас не викрив ранок.*

Ібн Зейдун узяв вже готову тему з творчості Абу Таммама і створив власну варіацію. Йому не потрібно було вигадувати тему для нового твору, поет мав багатий вибір у спадку своїх попередників. У бейті Зейдуна ми нараховуємо дві пари антитези: 1) темнота, морок (імен.) ءَامَلْظَلَا – ранок (імен.) حَبْصَلَا; тримати при собі اِنْمَتَكِّيْ – поширювати (чутки, тасмниці) اِنِيشَفِيْ, у тексті Таммама їх аж п'ять: رُوْزَا – світло – темнота, чорнота; ليْلَلَا – ранок – заступатися за когось, клопотати – налаштовувати проти, підбурювати اِنْمَتَكِّيْ – на мою користь – проти мене يَلَّ –

يب يدغُي. حُبُّ صِلَا ضَايِبِ ضَوْ يَنْثَنُ أَوْ يَلْ عَفْشُ يَ لِي لَلَا دَاوَسَ وَ مَهْرُوزَا

Ніч клопотала за мене, а ранок мене виказав.

Отже, Ібн Зейдун як представник традиційного напрямку в арабо-іспанській поезії наслідував попередників у підборі тем і мотивів та використанні художніх троп для досягнення ефекту витонченості, елітарності своїх поезій.

انيسان ربّ صِلَا انكرت وى نل من ع تن ني ح نزلح ان ركذ نأ يف ورغ ال

*Немає нічого дивного в тому, що ми впадаємо у відчай,
коли нас покидають терпіння і витривалість.*

За допомогою метафори поет здійснює олюднення поняття: «терпіння нас забуло», адже в ролі імені діяча لعاف مسا виступає абстрактне поняття, а не людська істота.

انيدامك افاصلن! ناد نم رُحلاف قظفاحم انم ادم دهعلا لى ع يم وُد

*Будь вірною нашій присязі допоки ми живі.
Благородна людина ніколи не стане лихою.*

Ефект протиставлення в цьому бейті досягається завдяки використанню як антитези одного й того ж дієслова, але в одному випадку воно вживається в активному статі, а в другому – в пасивному: управляти, правити ناد – انيد – бути керованим, підвладним.

За традицією любовної лірики арабів (не тільки насиба, але й газелі), про кохану говориться в чоловічому роді. Саме тому в тексті оригіналу зустрічаються займенники, дієприкметники та інші частини мови в чоловічому роді, коли автор звертається до об'єкта свого кохання. Звертання до Дами в чоловічому роді також характерне для і для лірики провансальських трубадурів. Обговоренню цього питання присвячена велика кількість досліджень, розглядається, зокрема і можливість арабського впливу, проте говорити про повну ясність щодо цього аспекту в східному і в західному матеріалі поки що не доводиться.

Поема створена з використанням одного з найпопулярніших і найуживаніших віршованих розмірів поетів класичної традиції – басит –U-|-U-|-U-|-UU:

طيسجل = نل عف | نل عف تئس م | نل عف | نل عف تئس م

Як впливає з самої назви поеми, протягом всього твору автор використовує риму на літеру «нун» ن. Дотримання єдиної рими, як відомо, вважалося каноном арабської класичної літератури.

Відповідно до критеріїв любовної лірики поетів східного халіфату, в творчості Ібн Зейдуна простежуються такі класичні вимоги до газелей:

1. Поет присягається у вірності своєму слову і дає обіцянку віддати життя, якщо кохана цього забажає.

2. Відповідно до вимог класичної газелі, поет має тісні зв'язки з навколишньою природою. Свої любовні почуття висловлює, як правило, не в приміщенні, а на березі річки, в саду чи парку, темною порою доби чи при яскравому сонці. При цьому обов'язково поети класичної любовної лірики звертаються до сил природи за допомогою: передати привіт чи слова любові, затримати схід сонця чи, навпаки, продовжити ніч.

3. У газелях поети часто звертаються зі словами до Аллаха, який повинен розсудити, хто з коханих порушив клятву, або просять його про допомогу в важких і незрозумілих стосунках.

4. У газелях поет використовує порівняння та епітети для опису краси жінки і навколишньої природи. Часто кохана порівнюється із сонцем, місяцем, квітами, зокрема трояндою, з коштовним камінням.

5. Усі ніжні слова любові звернені до коханої, але жоден рядок віршів не малює її образ як живої особи. Лише з історичних джерел нам відомо про царівну і поетесу аль-Валладе, якій могли бути присвячені ці вірші, однак справжній прототип героїні творів Ібн Зейдуна нам не відомий.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Костюк М. М. Художній символ у поетичному тексті / М. М. Костюк // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки (Філологічні науки, Мовознавство) : зб. наук. праць / ред. Г. Л. Аркушин, Є. І. Гороть. – Луцьк : Вид. центр ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. – №10. – С. 111-115.

2. К проблеме соотношения традиционного и оригинального в средневековой поэтике (о «подражании») в классических литературах Ближнего и Среднего Востока // Россия-Восток-Запад / [ред.колегия: Н. И. Толстой и др.]. – М. : Наследие, 1998. – С. 256-264.

3. Крачковский И. Ю. Арабская поэзия в Испании / Игнатий Юлианович Крачковский // Избр.соч., Т.2. – М. – Л. : Изд. АН СССР, 1958. – С. 470-523.

4. Крымский А. Е. История арабов и арабской литературы, светской и духовной // А. Ю. Крымський. Вибрані сходинкові праці. – Т.1: Арабістика. – К. : Стило, 2007. – 432 с.

5. Куделин А. Б. Классическая арабо-испанская поэзия (Конец X – сер. XII в.) / Александр Борисович Куделин. – М. : Наука, 1973. – 192 с.

6. Куделин А. Б. Арабская поэтика / Александр Борисович Куделин // Арабская литература: поэтика, стилистика, типология, взаимосвязи. – М. : Языки славянской культуры, 2003. – С. 224-230.
7. Лотман Ю. М. Анализ поэтического текста. Структура стиха / Юрий Михайлович Лотман. – СПб. : Просвещение, 1972. – 272 с.
8. Менендес Пидаль Р. Арабская поэзия и поэзия европейская // Рамон Менендес Пидаль. Избранные сочинения. – М. : Изд. Иностранной литературы, 1961. – С. 466-509.
9. Мец А. Мусульманский ренессанс / Адам Мец. – М. : Наука, 1973. – 223 с.
10. Система жанрів у літературі Близького та Середнього Сходу / [під заг. ред. Г. І. Халимоненка]. – К. : Т-во «Знання» України, 2002. – 216 с.
11. Петрова Л. А. История арабской литературы (VI–XVIII вв.). Конспекты лекций / Лидия Ариевна Петрова. – К. : КНЛУ, 2011. – 232 с.
12. Рейснер М. Л. Становление дидактико-проповеднической и мистико-аллегорической касыды // Персидская лиро-эпическая поэзия X – начала XIII века / Марина Львовна Рейснер. – М. : Наталис, 2006. – 424 с.
13. Шидфар Б. Я. Андалусская литература / Бетси Яковлевна Шидфар. – М. : Наука, 1970. – 182 с.
14. Adam J.-M. Langue et littérature. Analyses pragmatiques et textuelles / J.-M. Adam. – P. : Hachette, 1991. – 221 p.
15. Allen Roger. The Arabic Literary Heritage. The Development of its Genres and Criticism / Roger Allen. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1998.
16. Blachère R. Histoire de la littérature arabe des origines à la fin du XV siècle de J-C. / R. Blachère. – Livre I. L'hérémonie du domaine arabe dans la littérature en cette langue. Des origines aux environ 725, fasc I-III. – Paris, 1952.
17. Duarte Francisco García. El legado de al-Andalus / Francisco García Duarte. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.andalucia.cc/adarve/legado%20de%20al-A.htm>
18. Massé H. Ibn Zaïdoun / H. Massé. // «Hespéris», Rabat. – T.I. – 1921.

Дата надходження до редакційної колегії: 06.10.2014р.

Величко М. П., к. філол.н., доц.,
Институт филологии и массовых коммуникаций
Открытого международного университета развития человека «Украина»

Статья посвящена анализу творческой манеры арабо-испанского поэта XIв. Ибн Зейдуна, представляющего куртуазное направление в средневековой андалузской литературной традиции.

Ключевые слова: жанр, мотив, любовная лирика, авторский стиль.

Velychko M. P., Candidate of philology,
Associate professor of the department of Ukrainian and Eastern philology,
Institute of Philology and Mass Communication
Open International University of Human Development "Ukraine"

This article is devoted to the analysis of the main features of Ibn Zeidun's poetry. The article describes the traditional well-known symbolic images as well as those created by the author.

Key words: genre, motif, love lyrics, author's manner

УДК 821.161.2.09

Вишницька Ю. В., к. філол. н., доц., докторант,
Гуманітарний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка

ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКА РЕКОНСТРУКЦІЯ ЕСХАТОЛОГІЧНИХ МІФОСЦЕНАРІЇВ У ХУДОЖНІХ ТВОРАХ СЕРГІЯ ЖАДАНА

У статті досліджено індивідуально-авторську модель міфологічного сценарію кінця, реалізованого в художніх текстах Сергія Жадана ключовими міфологемами та мотивами гідроморфної, хтонічної, техногенної моделей, як-от: «Пекло», «Потойбіччя», «Вогонь» тощо.

Ключові слова: есхатологічна модель, ізоморф, міфологема, міфологічний сценарій, міфосвіт, медіатор, модель, мотив, образ, символ, хронотоп.

Домінантними міфологічними образними моделями є космогонічна та есхатологічна, які, на думку О. Фрейденберг, мають «подвійну потенцію – фізичну (космічну <...>, космографічну) і етичну <...>». Космогонічні й есхатологічні образи «добра» і «зла», «правого» і «лівого», «низького» і